

Türkiye’de Milliyetçilik Nasıl Güç Kazanıyor?

Hakan ÖZAKTAŞ

Bugünlerde herkes “Milliyetçilik Yeniden Yükselişte” diyor. Bu yazıda amacımız analitik bir ‘Neden-Sonuç’ çözümlemesi hedeflemeden son yıllardaki politik gelişmeleri dikkate alarak biraz zihin egzersizi yapmaktır.

Alternatif medyayı pek takip etmem. Basında ilk olarak 8 Ekim 2004 tarihinde çıkan ‘Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu Raporu’na *Birgün*’de tesadüfen rastlamıştım.¹ Takip eden iki üç gün içinde konuyla ilgili başka bir haber görmediğimden konu üzerinde pek durmamış, Başbakanlığa bağlı bir birim tarafından cesur bir rapor çıkarılmasını da her nasılsa pek yadırgamamıştım.

‘Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu’ politik eğilim yönünden karma bir kompozisyona sahip olmasaydı, ‘Azınlık Hakları Raporu’ konusu herhalde çok satmayan *Birgün* dışındaki gazetelerde yer almayacak ve kamuoyu gündemine bile gelmeyecekti. Anlayabildiğimiz kadarıyla raporun Danışma Kurulunda biraz tartışmalı bir şekilde oylanarak kabul edilmesiyle konu Ekim ayı ortasında medyaya taşınmış oldu.² Bazı üyeler kamuoyuna raporun Danışma Kurulunun görüşlerini temsil edemeyeceğini açıkladılar. Üyelerden Kamu-Sen Genel Sekreteri Fahrettin Yokuş, Kurul Başkanı İbrahim Kaboğlu’nun düzenlediği basın toplantısında raporu beklenmeyen bir çeviklikle Kaboğlu’nun elinden alıp yırtmasıyla kendi deyimiyle ‘demokratik tepkisini’ gösterdi.³ Rapor, tek etnik kimliği öne çıkaran ulus-devlet modeli yerine, ‘Türkiyelilik’ üst kimliği altında farklı etnik azınlıkların da tanındığı yeni bir model benimsenmesini öngörmekteydi. Konu el yakan kestaneye dönüşünce, İbrahim Kaboğlu ve Baskın Oran dışında rapora sahip çıkan olmadı. Hem Başbakanlık İnsan Hakları Başkanı Vahit Bıçak hem de Abdullah Gül, raporun AKP Hükümetinin görüşlerini yansıtmadığını açıkladılar.⁴

Politik tansiyonun yüksek olduğu bir dönemden geçiyorduk. Tabu olarak belenmiş konular eskiye göre daha rahatça tartışılmakla beraber bu durum kamuoyunu bir hayli rahatsız ediyordu. AB Bakanlar Konseyi Türkiye’nin rotasını belirleyecek nihai kararını vermek üzereydi. 17 Aralık 2004 günü ya Türkiye ile adaylık müzakeresine başlanmasına karar verilecek ya da AB üyelik süreci bilinmeyen bir tarihe ertelenecekti. Başarı stratejisini AB ile müzakere sürecinin başlamasına endekslemiş olan AKP

ya da AB üyelik süreci bilinmeyen bir tarihe ertelenecekti. Başarı stratejisini AB ile müzakere sürecinin başlamasına endekslemiş olan AKP

¹ ‘Azınlık Hakları Raporu’ T. C. Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu bünyesinde Baskın Oran başkanlığında yedi kişilik bir komisyon tarafından hazırlandı. 1 Ekim 2004 tarihinde Kurul onayını alan rapor, Başbakanlığa sunulmadan önce Baskın Oran’ın haftada bir yazdığı *Birgün*’de yayımlandı.

² Baskın Oran’a göre muhalif üyeler bir buçuk yıl öncesinden tamamlanmış olan raporun Kurulda görüşülmesini sürekli engellemişler (Bkz. Baskın Oran’ın 8 Ekim ve 5 Kasım 2004 tarihli *Birgün*’deki köşe yazıları). Muhalif üyelere göre ise Kurul Başkanı raporu katılımcı sayısının az olduğu bir toplantıda özellikle oylatmış. “Üyeler de Kapatıyor”, **Radikal**, 23 Ekim 2004.

³ www.haberx.com, 2.11.2004.

⁴ “Avrupa Yolunda Komik Bir Kavga”, **Radikal**, 20 Ekim 2004; “Gül: Bu Raporlar Kıskançlık Ürünü”, **Radikal**, 23 Ekim 2004. Azınlık Hakları Raporu, Başbakanlığa teslim edildiği 22 Ekim tarihinden yaklaşık bir hafta önce medyada başlayan hararetli ve uzun bir tartışmanın konusu oldu.

Hükümeti bir yandan içeride yeni komplasyonlara yol açabilecek siyasi bir polemige girmemek, öte yandan dışarıda bir son dakika kazasına sebep olmamak için ip cambazlığı diplomasisi yürütmekteydi. Medya devleri, iş dünyası ve büyük kentlerdeki liberal elitlerin bir kısmı, politik kökenlerinde herhangi bir ortak yön bulunmayan AKP Yönetimine açık destek vermekteydiler. AKP'yi ciddi anlamda zorlayacak herhangi bir siyasi hareket yoktu. Bu ortamda oluşan tepki birikimi tuhaf bir birliktelik yaratmıştı. Hedeflerinde benzerlik dahi olmayan marjinal partiler, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, meslek örgütleri, emekli politikacı, devlet adamı ve üst düzey bürokratlar -henüz ses getiremeye de- yeni bir koalisyonun temelini atmışlardı. Kamuoyu tarafından çok da sıcak karşılanmayan IMF destekli ekonomik ve sosyal programlar, Kıbrıs'ta BM inisiyatifinde gelişen federal çözüm arayışları, AB'nin Türkiye'deki siyasi reform sürecini denetleme yaklaşımı ve hatta AKP Hükümetinin kontrolü dışında gelişen Amerika'nın Ortadoğu politikası gibi konularda muhalif bir pozisyon almışlardı. Temel söylemleri 'emperyalist dış güçler'in (özellikle AB'nin) Türkiye'yi bölme amaçlı gizli gündemleri ve uzun vadeli stratejileri üzerine kuruluydu.

'Kızıl Elma Koalisyonu' olarak da adlandırılan bu hareketi Türkiye genelinde yükselen yeni bir milliyetçi anlayışın daha doğrusu milliyetçi tepki birikiminin sonuçlarından biri olarak kabul edebiliriz.⁵ Sözelimi 24-25 Eylül 2005 tarihlerinde düzenlenen 'Osmanlı Ermenileri Konferansı' hakkında kamuoyunun olumlu izlenimlere sahip olduğunu söyleyemeyiz. Ya da yeni bir 'Derin Devlet' egzersizi olarak adlandırılan 'Şemdinli Davası'na karşı ülke genelinde sempatiyle bakıldığını iddia edemeyiz.⁶ Kısacası 'Kızıl Elma Koalis-

⁵ Orta Asya Türkleri zamanında ülküsel bir anlamı olan Kızıl Elma kavramı 'Ulusal Dava'ya sahip çıkanların koalisyonunu tarif etmek için ilk kez 3 Ağustos 2003 tarihli *Radikal*'de Timur Soykan imzalı yazıda kullanıldı.

⁶ *Hürriyet*'te, 17 Mart 2006 tarihinde, Saygı Öztürk'ün 'Şemdinli Davası' sanıklarından Ali Kaya ile, cezaevinde yaptığı söyleşinin bir özeti yayımlandı. Ali Kaya, söyleşide, masum olduklarını ve PKK'nın aktif militanı olduğunu iddia ettiği Seferi Yılmaz'ın beyanına dayanarak tutuklandıklarını öne sürüyordu. İnternet baskısındaki

yonu' halka yabancı bir söylemle ortaya çıkmıyor, aksine hızlı bir dönüşümden geçen ülkenin bu sürece reaksiyonunu yansıtıyor.

90'lı yıllardan itibaren Türkiye genelinde milliyetçi tepkiyi tetikleyen ana unsur doğal olarak 'Kürt Sorunu'dur.⁷ Güneydoğu Anadolu kent merkezlerinde düzenlenen mitinglerde Abdullah Öcalan posterleri ve PKK bayrakları taşınması, ama daha önemlisi Mart 2006'da Diyarbakır'daki cenaze törenlerinden sonra protestoların işyeri, banka şubesi, devlet dairesi tahrip etmeye ve belediye otobüsü kundaklamaya kadar varması ülke genelinde bir infiale yol açmıştır. Özellikle AB müzakere sürecini başlatmaya yönelik 'Kopenhag Siyasi Kriterleri'ne uyum sağlamak için yapılmış olan reformlara (Olağanüstü Halin kaldırılması, gözaltı süresinin sınırlandırılması, Kürtçe eğitim kursları ve televizyon yayınlarına izin veren yasal düzenlemelerin yapılması gibi) karşı yakın gelecekte milliyetçi tepkinin artabileceğini öngörebiliriz.

Milliyetçi söylemin sembol partisi MHP'nin genel seçimlerdeki performansına bakarsak, 1977, 1995 ve 1999 seçimlerinde belirgin yükselmeler olduğunu görebiliriz. MHP, 1977 seçimlerinde 1973 seçimlerine göre oylarını ikiye katlamıştır. 1995 seçimlerinde barajı geçemediği için meclise temsilci gönderememiş fakat Çankırı, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde gibi bazı illerde önemli miktarlarda oy oranına ulaşabilmiştir. 1995'te etkinliği birkaç Orta Anadolu vilayetiyle sınırlı kalan MHP, 1999'da Türkiye genelinde tarihi bir oy patlaması gerçekleştirerek meclisteki ikinci en büyük grubu oluşturmayı başarmıştır.⁸

haberde: "Sizlerle gurur duyuyoruz", "sonuna kadar sizi destekleyeceğiz", "vatanın böyle evlatlara ihtiyacı var" gibi onlarca okuyucu yorumu çıktı. Bkz.

<http://hursiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4095809&tarih=2006-03-17>, 3.5.2006.

⁷ Konuyla en yakından ilgilenmiş olan yazarlardan Tanıl Bora, 90'lı yıllarda milliyetçiliğin hız kazanmasının sebeplerini, özellikle de Kürt sorununu kendine has üslubuyla değerlendirmiştir. Tanıl Bora, "Ebed-Müddet Beka Davası ve Kürt Meselesi", *Birikim*, No. 33, (Ocak 1992) ve Tanıl Bora, "Türkiye'de Milliyetçilik Söylemleri: Melez Bir Dilin Kalın Lügati", *Birikim*, No. 67, (Kasım 1994).

⁸ MHP'nin 1995 ve 1999 seçimlerindeki performansının analizi için yakın zamanda basılmış bir eser: Tanıl Bora ve Kemal Can, *Devlet ve Kuzgun: 1990'lardan 2000'lere MHP*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004. Adı verilen kaynakta 1991'den itibaren MHP'nin seyri, ilgili

Genel seçimin yapıldığı yıl	Seçime katılan parti	Ülke genelindeki oy yüzdesi
1961	CKMP	% 14.0
1965	CKMP	% 2.2
1969	MHP	% 2.9
1973	MHP	% 3.4
1977	MHP	% 6.4
1983	----	----
1987	MÇP	% 2.9
1991	MÇP	? ⁹
1995	MHP	% 8.2
1999	MHP	% 18.0
2002	MHP	% 8.4

Tablo-1:¹⁰ 1961'den 2002'ye milletvekili genel seçimlerinde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Milliyetçi Çalışma Partisinin (MÇP) Türkiye genelinde almış oldukları oy oranları.¹¹

Türkiye özelinde MHP'nin (genel anlamda temsili demokrasiye sahip herhangi bir ülkede aşırı sağda kalan milliyetçi partilerin) kaydettikleri oy patlamalarının halkın umutlarını yansıtmaktan çok kitlesel bir tepkinin sonucu olduğunu söylemek mümkündür.¹² 1977'de CHP'nin kaydettiği oy artışı 'Umudumuz Ecevit' sloganıyla dile gelirken, aynı seçimde

konular (Kürt sorunu, Güneydoğu Anadolu'da terör, Susurluk, Devlet Bahçeli'nin liderliği gibi) çerçevesinde detaylı olarak incelenmiştir.

⁹ MÇP milletvekili adayları, 1991'de, Erbakan'ın başında olduğu Refah Partisi listesinden seçime girdikleri için ülke genelindeki oy oranı bilinmiyor.

¹⁰ Verileri (<http://www.belgenet.net/index.php>, 3.5.2006) adresinden derledim. 1992'de MHP'nin içinden çıkan, 1995'te ANAP ile ittifak halinde seçime giden, ancak 1999 seçimlerinde önemli bir varlık gösteremeyen BBP'yi net bir rakamsal artış veya azalış kaydetmediği için dikkate almadık.

¹¹ 1961'de genel başkan olan Osman Bölükbaşı, 1962'de CKMP'den ayrılmış ve ikinci kez kurduğu 'Millet Partisi'yle 1965 seçimlerinde % 6.3 oranına ulaşmıştır. Bugün bildiğimiz MHP'nin performansını değerlendirmek için tabloya 1965'ten, hatta 1969'dan itibaren bakmak gerekir.

¹² Almanya'da 30'lu yıllarda 'Nasyonal Sosyalist Parti'nin iktidara geldiği dönemde kitlelerde ekonomik depresyondan dolayı oluşan bıkkınlık, Versailles Anlaşması'nın getirmiş olduğu ağır koşullar yanında yaratılan hayali düşmanlara (sözgelimi Musevilere) karşı bir tepki patlamasına sebep oldu. Günümüzde ise Avrupa'daki ekonomik durgunluk ve işsizlik gibi sorunların günah keçisi olarak göçmenler görülmekte ve bu konuyu işleyen aşırı milliyetçi partiler prim yapabilmektedir.

MHP'nin başarısını o günlerin koşullarında komünist bir rejim olasılığının ciddi bir risk olarak algılanmasıyla açıklayabiliriz. Bu arada belirtmemiz gerekir ki, MHP'ye 60'lı ve 70'li yıllarda güç kazandıran sadece seçim sandıklarından çıkan oylar değildi. Bugün geriye dönüp baktığımızda hiç de ciddi bulmadığımız 'komünist rejim tehlikesi'nin o dönemin devlet adamlarını kaygılandığı bir ortamda MHP'li gençlerin solcu militanlara karşı desteklediği, hatta bazı ülkücülerin bugün hala aydınlatılmamış eylemlerde organize bir şekilde kullandığı artık bilinen bir sır.¹³

90'lı yıllarda MHP'nin popülerlik kazanmaya başlamasını daha farklı bir tehdit algılamasıyla yani Güneydoğu Anadolu illerinde tırmanmış olan ayrılıkçı Kürt milliyetçiliği ve bunun getirdiği iç savaş ortamıyla açıklayabiliriz. Milliyetçi ideoloji kitlelere ekonomik büyüme, refah ve huzur umudu aşulamakta oldukça zayıf kalmakta, ancak ciddi bir tehdit algılaması olduğunda veya toplumsal infialin -özellikle belirli bir etnik veya dini gruba karşı- arttığı bir ortamda tepki oylarını toplayabilmektedir.¹⁴

2000'li yılların gündemine gelecek olursak, iki genel konu başlığıyla karşılaşırız: (i) IMF güdümlü istikrar ve ekonomik restorasyon paketleri, (ii) AB müzakere sürecinde siyasi ve toplumsal reformlar. Bunlara dış politikayla

¹³ Alparslan Türkeş, 60'lı yılların sonunda, CKMP tarafından ülkücü gençlerin solcu gençlere karşı organize edildiği haberleri basında yer alınca çelişkili tepkiler vermiş, bu amaçla kurulduğu söylenen komando kamplarına bazen sahip çıkmış bazen de bunları inkar etmiştir (Soner Yalçın ve Doğan Yurdakul, **Reis: Gladio'nun Türk Tetikçisi**, Ankara, Öteki Yayınları, 1997, s. 30). CKMP destekli bu paramiliter organizasyon için konu hakkında soru soran İsmet İnönü'ye devrin cumhurbaşkanı Cevdet Sunay: "Canım onlar komünizme karşı mücadele eden çocuklar" yanıtı vermiştir (Bora ve Can, **a.g.e.**, s. 374). Türkeş, 12 Eylül sonrasında 'komando kampları' ve 'ülkücü terör'ün MHP bağlantısını mahkemede reddetmiştir (**Milliyetçi Hareket Partisi ve Ülkücü Kuruluşlar Davası**, Ankara, Mayaş Yayınları, 1982, s. 145). Eski ülkücülerden Ömer Tanlak ve Ali Yurtaslan MHP'nin aşırı sağ kaynaklı terör olaylarını doğrudan desteklediğini iddia ettiler (Ömer Tanlak, **İtiraf: Eski Ülkücü MHP'yi Anlatıyor**, 2. B., İstanbul, Kaynak Yayınları, 1996 s. 73-78; Ali Yurtaslan, **İtiraf: MHP Merkezindeki Adam Abdullah Çatlı'yı Anlatıyor**, 2. B., İstanbul, Kaynak Yayınları, 1997 s. 49-50 ve s. 53-56). Adı verilen kitaplarda Tanlak ve Yurtaslan, 'Ülkü Ocağı' üyesi gençlerin 12 Eylül 1980 öncesindeki silahlı eylemlerini detaylı olarak açıklamaktadır. Ülkücü militan ve birçok cinayetten sanık Abdullah Çatlı, 12 Eylül 1980 darbesinden hemen sonra eşi Meral Çatlı'nın yorumuyla devletten birilerinin sağladıkları pasaportla yurtdışına çıktı. Enis Berberoğlu, **Susurluk: 20 yıllık Domino Oyunu**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1997, s. 45-46.

¹⁴ Erdal Şafak, "Milliyetçi Rüzgar", **Sabah**, 14 Mart 2006.

ilgili iki konu daha ekleyebiliriz: (iii) Kıbrıs sorunu, (iv) Amerika ve İngiltere'nin Ortadoğu Politikası. AKP Hükümetinin iktidara geldiği andan itibaren gündeminde bulmuş olduğu bu sorunların az önce bahsi geçen ekonomik büyüme, refah ve huzurun sağlanması (ya da en azından umudun ayakta tutulması) halinde iktidar partisinin başarı hanesine yazılacağını, ancak umutların tükenmeye başladığı ortamda bu dört konunun da, ayrı ayrı, milliyetçi tepkinin tırmanışını tetikleyecek bir potansiyele sahip olduğunu söyleyebiliriz. Basit bir korelasyon kurmaya çalışırsak, AB müzakerelerine sürecinin yeşerip Güneydoğu Anadolu'daki ayrılıkçı akım ve bağlantılı terörün bitmesinin ülke genelinde MHP oylarını azaltacağını, buna karşın AB sürecindeki tıkanmaların ve kamuoyunda AB üyeliği konusunda oluşacak genel bir bezginlik ve kırgınlığın - bunun üstüne ayrılıkçı terörizmin de eklenmesiyle beraber- MHP oylarında yükselişe yol açacağını iddia edebiliriz.

MHP'nin 60'lı yıllarda % 3 civarında olan oy tabanının 70'li yılların sonunda % 6'ya yükseldiğini görmekteyiz. 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren ise % 8'lik sadık bir seçmen kitlesinden bahsedebiliriz. Önümüzdeki dönem içinde MHP potansiyelinin -tabanı temsil etmeyen tepki oylarının da eklenmesiyle- % 10'u çok rahat aşacağını tahmin edebiliriz.

Kendisini milliyetçi-ülkücü olarak nitelendiren herkesin MHP'ye oy vermediğini, DYP ve ANAP gibi merkez partilerde hatta DSP ve AKP'de dahi MHP söylemine yakın duran siyasetçiler olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla milliyetçi söylemin kuvvetlenmesinin MHP'nin beklenen oy artışına paralel olarak diğer partilerde de 'ulusalcı politika' sözcülerine güç kazandıracığını düşünebiliriz.

Aslında AKP'nin oy grafiğinin henüz inişe geçmediğini, buna rağmen milliyetçi partilerin oy potansiyelinin büyüdüğünü de söyleyebiliriz. Tayyip Erdoğan 12 Mart 2006'da Kızılcıhamam'da AKP milletvekillerine 2007'de ilk kez oy verecek 4 milyon seçmenin % 25'inin AKP'ye, % 17'sinin MHP'ye

oy vermesini beklediğini ifade edip bir çıkış yolu üzerine kafa yormaları gerektiğini söylerken bu duruma dikkat çekmekteydi.¹⁵

Son zamanlarda 1919-1920 dönemi ve günümüz Türkiye'si arasında politik gelişmeler açısından paralellik kurma gayretleri olduğunu belirtmeliyiz. Yeni bir 'Kuvayı Milliye' söyleminin göreceli olarak ekonomik refaha ulaşmış ve iyi eğitim görmüş kitleler arasında taraftar bulduğunu gözlemlemekteyiz. Son birkaç yıl içinde medya aracılığıyla paylaşılan spekülasyonlardan yola çıkarak zorlama bir 'Türkiye Üzerine Oynanan Oyunlar' senaryosu derlemeye çalışırsak IMF'nin Türkiye'deki 2000-2001 krizine bilinçli olarak yol açtığı, AKP Hükümetinin Cumhuriyet Dönemi yatırımlarını yabancılara peşkeş çektiği, Kıbrıs'ta AB ve ABD tarafından dayatılan çözümlerin kabul edildiği, azınlıklara imtiyazlar verilmesi için baskılara boyun eğildiği ve bütün bunların aslında Türkiye'yi parçalamak amacıyla hazırlanan dış kaynaklı bir tezgah olduğu söylemini çok sık duymaktayız. Bu psikolojik ortama uygun olarak devlet kadrolarında, medyada, iş dünyasında ve üniversitelerde yerli işbirlikçilerin saf tuttuğu ve bunların bir kısmının yurt dışından finanse edilmekte olduğu gibi iddialar da kabul görmektedir.¹⁶

Bunların yanında büyük olasılıkla dalga geçmek ve e-posta kirliliği yaratmak amacıyla hazırlanmış bazı fantastik iddialar internet aracılığıyla paylaşılmakta, ciddiyetten uzak senaryolar eğitim düzeyi ülke ortalamasının çok üzerinde olan kişiler arasında alıcı bulmaktadır. Birkaç örnek vermek gerekirse, çokuluslu şirketler Türkiye'nin borç çıkmazına girmesini sağlayarak yakın gelecekte zengin bor kaynaklarına el koyma planları yapmakta¹⁷, dış mihraklar Türkiye sınırları içindeki 9 trilyon dolarlık neptünyum rezervlerini ele geçirmek için

¹⁵ www.nethaber.com, 13.3.2006.

¹⁶ Bu konuya 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Yasası'nda da (305. madde) atıfta bulunmaktadır. 'Temel milli yararlar'a karşı fiillerde bulunmak için yabancı kişi ve kuruluşlardan maddi destek sağlamak suç kabul ediliyor, fiil basın yayın yoluyla 'propaganda maksatlı' ise ceza % 50 artırılıyor. 'Suç' savaş hali dışında işlenmişse kovuşturma yapılması için Adalet Bakanının izni gerekiyor.

¹⁷ İnternette "Borla çalışan araba üretildi, Türkiye kısıkaçta" cümlesini taratarak "Daimler-Chrysler" in borla işleyen araba üretimine başladığı" haberine (!) ulaşmak mümkün.

türlü oyunlar çevirmekte¹⁸, Musevi lobisi Güneydoğu Anadolu'da büyük ölçekli arazi yatırımları yapmakta, İsrail vatandaşı kadınlar çocuklarını -vatandaşlığa hak kazanmaları için olsa gerek- Urfa'da İtalyan Hastanesinde dünyaya getirmekte¹⁹, Yunan işadamları bir 'Ortodoks Vatikan' kurma emelleriyle İstanbul'da Fener Bölgesinden taşınmaz mülk satın almaktadır.²⁰

Kimi nispeten ağırbaşlı, kimi gayet fantastik senaryolara ilişkin tehdit algılamaları üzerine düşünürken çok yaygın olan bir güvensizlik sorunundan bahsetmeliyiz. Öyle bir güvensizlik sorunu ki, dünyadaki gelişmelere mantıklı yaklaşımlar ve çözümler üretilmesini zorlaştırıyor, reaksiyon gösterme reflekslerini harekete geçiriyor. 'Sevr Sendromu' olarak adlandırabileceğimiz bir toplumsal psikoloji tam anlamıyla bu güvensizlik sorununun eseridir. Kıbrıs'ta federal çözüm olasılığına tepki duyulması, Kuzey Irak'ta otonom bir oluşumdan korkulması, 'Ermeni Soykırım Tezleri'nin infiale yol açması ve hatta dış mihrakların Türkiye'deki bor rezervlerini kapıp götüreceklerinden şüphe edilmesi ciddi bir güvensizlik buhranı yaşandığını göstermektedir.

Esas sorunu AB ile yaşanan aşk-nefret ilişkisi ve bununla interaktif bir etkileşime giren toplumsal kafa karışıklığı ve güven bunalımı olarak tanımlayabiliriz. *Tempo*'nun son sayısında yayımlanan 'Milliyetçilik' anketindeki

iki temel soruya ve verilen yanıtlara bakarsak:²¹

- (1) Genel olarak düşündüğünüzde sizce ülkemizin Avrupa Birliği'ne üyeliği iyi bir şey midir, yoksa kötü bir şey midir?
 - (a) İyi bir şeydir (% 58.0)
 - (b) Kötü bir şeydir (% 22.9)
 - (c) Ne iyi ne de kötü bir şeydir (% 14.8)
 - (d) Bilmiyor/Cevap yok (% 4.4)
- (2) Peki, sizce Avrupa Birliği ülkemizi bölmek istemekte midir?
 - (a) Evet (% 50.3)
 - (b) Hayır (% 36.5)
 - (c) Bilmiyor/Cevap yok (% 13.2)

Açıkça görülüyor ki bu çelişkili görünen sonuçlar aslında AB konusundaki toplumsal ikilemi yansıtmaktadır. Türk halkı, bir yandan AB ile sosyal, politik ve ekonomik entegrasyona inanmakta, öte yandan AB tarafının samimiyetsiz ve art niyetli olduğunu düşünmektedir.

Birinci Dünya Savaşı ve onu takip eden Milli Mücadele Döneminden miras kalan toplumsal bellek bu güven bunalımını besliyor. Batılı dev tröstlerin Türkiye'deki bor rezervlerine el koyma senaryoları müşteri buluyor, fantastik kurgu roman *Metal Fırtına* 500,000'lik satış rekoru kırıyor, Güneydoğu Anadolu'da yeniden yükselen ayrılıkçı sesler ve terör ortamının sorumlusu olarak AB ve ABD görülüyor. Sevr Sendromunun yaratmış olduğu dış güçlere karşı sürekli tetikte olma psikolojisi yeniden canlanıyor. Hem iç hem dış politikada sorunların kökenine inerek çözüm bulma yaklaşımı itibar görmezken, gününbirlik tepki verme politikaları daha çok taraftar topluyor. AKP'nin kararsızlık belirtileri gösteren yönetim anlayışı güven bunalımını ve şüpheliği körüklemekten başka işe yaramıyor. Annan Planı'nın uzun bir tereddüt sürecinden sonra benimsenmesi veya 'Sosyal Güvenlik Reformu' yasasının bir yıl gecikmeyle TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmesi gibi örnekler, Hükümetin yanlış olduğuna inandığı politikaları kerhen ve dışarıdan gelen baskılar sonucu uyguladığı izlenimini uyandırıyor. AKP'nin zikzaklı siyaseti partinin önü-

¹⁸ Neptünüm stabil olmadığı için doğada bulunmayan ve yapay olarak üretilen bir elementtir. Borun stratejik kıymeti üstüne serbestçe spekülasyon yapmak mümkündür. Ama ne Türkiye'de, ne de dünyanın herhangi bir bölgesinde bulunan bir elemente 9 trilyon dolar değer biçen e-postaların iyi eğitim görmüş insanlar tarafından ciddiye alınıyor olması çok kullanışlı, çok zengin ve kitlelere açık bir bilgi paylaşım ortamı olan internetin nasıl istismar edilebileceğine örnek oluşturmaktadır.

¹⁹ T. C. Şanlıurfa Valiliğinin resmi web sitesinden, Urfa'da adı İtalyan olan herhangi bir hastane bulunmadığına dair yerel *Güneydoğu* gazetesinin 27 Ekim 2004 tarihli nüshasında yer alan bir haberin kopyasına erişmek mümkündür. Bkz. <http://www.sanlıurfa.gov.tr/index.php?go=3.2&id=101>, 3.5.2006.

²⁰ Birkaç örneği verilen bu tür senaryolar özenle hazırlanmış *Power-Point* dosyaları halinde e-posta aracılığıyla dağıtılmakta, 'milliyetçilişsalıcı' çizgideki bazı web-sitelerinde yayımlanmaktadır. Ancak nitelikli gazete ve dergilerde de bu konuları analiz eden makalelere rastlanmaktadır. Örneğin bkz. Ali Külebi, "Yunanlılar Satın Alıyor", *Cumhuriyet Strateji*, 17 Nisan 2006.

²¹ *Tempo*, 6 Nisan 2006. Anket, *Bilgi Üniversitesi ve Infakto Research Workshop* tarafından 18-28 Şubat 2006 tarihlerinde, 15 ilde, 800 kişiyle yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılmış.

müzdeki dönemde güç kaybedebileceğine hatta bölünebileceğine ilişkin sinyaller veriyor.

Bunların yanında laik yaşam tarzını benimsemiş kesimlerde iktidarın gizli emelleri olduğundan şüphe edilmekte, AKP'nin devlet içinde kadrolaşmaya çalışması endişe yaratmaktadır. Cumhurbaşkanlığı, Yüksek Yargı, Genel Kurmay ve Üniversite gibi kurumlarla gereksiz çekişmelere girilmesi tepkiye sebep olmakta, AKP'nin başarılı olmasından ciddi anlamda kaygı duyanlar 'Silahlı Kuvvetler'i AKP'nin devleti ele geçirme olasılığına karşı bir sigorta olarak görmektedir.

Her şeye rağmen AKP'nin, 2006 veya 2007 genel seçimlerinde tek parti iktidarını - mecliste bir miktar güç yitirerek de olsa- koruyacağını tahmin edebiliriz. Ne de olsa AKP Hükümeti 2002 yılından bu yana dış politika- da nispeten proaktif bir siyaset geliştirdi. Ekonomik reformlar konusunda tutarlı bir poli-

tika yürüterek piyasa istikrarını sağladı. İşsizlik oranı ve cari açık gibi sorunlara kalıcı çözüm getiremediyse de doğrudan yabancı sermaye girişinde önemli bir atılım yaptı. Dahası hem Türkiye içinde hem de Türkiye dışında iyi niyet ve beklentiler yarattı. Ancak kararsızlık belirtileri taşıyan siyaset yaklaşımı, acemice yapılmış bazı ciddi hatalar, laik kesimi hala rahatsız eden bir meşruiyet sorunu ve dış politikada geliştirilen açılım ve inisiyatiflerin -özellikle AB tarafında- yeterli karşılığı görmemesi gibi sebepler önümüzdeki 3-4 yıl içinde AKP'nin inişe geçmesini kaçınılmaz hale getirecektir. Bu siyasi ortamda AB üyelik müzakeresi sürecini taşıyabilecek, demokrasi ve insan haklarını gözeten, kalıcı ekonomik büyüme ve gelir dağılımı dengesi konularında kitlelere umut veren, yeni bir siyasi hareket gelişmez ise, olasılıkla 'Ulusalçılar' adı altında birleşecek bir milliyetçi-sağ koalisyonun yakın gelecekte iktidar alternatifini olması sürpriz olmayacaktır.